

Дар робита ба чорабиниҳои муҳими ҳарбӣ – “Марз - 2021”

ПЕШВОИ МИЛЛАТ ВА ТАШАККУЛИ АРТИШИ МИЛЛӢ

Артиш яке аз унсурҳои асосии давлат ва кафили мавҷудияти он ба шумор меравад. Бунёди артиши миллии муқтадир эҳтимолан имкони пешгирии ҷанги таҳмилии шаҳрвандӣ, ғорати моликияти давлатӣ ва заминаи рушди кишварро дар шароити соҳибистиклолӣ таъмин менамуд.

9 – сентябри соли 1991 Эълومия «Дар бораи истиқлолияти давлатӣ» муайян кард, ки Тоҷикистон ба мақсади ҳифз намудани истиқлолият ва яқпорчагии сарзамини худ ҳуқуқи барпо намудани Қувваҳои мусаллахро дорад. Вале бояд таъкид намуд, ки Тоҷикистон мисли ҷумҳуриҳои дигари иттифоқӣ аз артиши Иттиҳоди Шӯравӣ ягон мерос нагирифта, амалан ташаккули онро аз сифр оғоз намуд. Дар ин бора Пешвои миллат дар яке аз суханронихояш қайд кардаанд: “Аксари ҷумҳуриҳои собиқ Шӯравӣ аз артиши давлати абарқудрат ҳиссаи худро соҳибӣ карданд ва дар шароити нисбатан мусоид қарор доштанд, мо корро амалан дар ҷойи ҳолӣ оғоз намудем».

Марҳилаи аввали заминагузори ва таъсиси Қувваҳои мусаллаҳ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз моҳи сентябри соли 1991 то декабри соли 1992 идома дошт. Дар ин марҳила аз нуктаи назари назариявӣ қарори давлатӣ – дар бораи созмон додани Қувваҳои Мусаллаҳ барои таъмини бехатарии ҳарбӣ қабул карда шуд. Ҳамзамон, фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Раҳмон Набиев «Дар бораи ташкил намудани Кумитаи мудофияи Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул гардид, ки дар баробари зарурати таъсиси Кумитаи мудофия бо мақсади ҳифзи истиқлолияти давлатӣ ва тамомияти арзӣ таъини раиси Кумита ва аз вазифа озод кардани ӯ ба салоҳияти Президенти ҷумҳурӣ мегузашт.

Бо назардошти хатарҳо ва зухуроти дигар ҷиҳати муҳофизати сарҳади давлатии худ Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси Эълумияи истиқлолияти давлатӣ «Дар бораи ташкили Раёсати муҳофизати сарҳади давлатии Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон» бо мақсади пурзӯр намудани сарҳади давлатӣ, расонидани ёрии амалӣ ба Қушунҳои сарҳадии Федератсияи Русия ва таъмини ҳамкориҳои самараноки онҳо ба мақомоти олии ҳокимият, инчунин, роҳ надодан ба ҳодисаҳои вайрон кардани сарҳади Тоҷикистону Афғонистон ва пешгирии амали бадхоҳонаи гурӯҳҳои мухталиф ба муқобили сохти конститусионии Ҷумҳурии Тоҷикистон раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор қабул намуд, ки Раёсат оид ба муҳофизати сарҳади давлатии Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо шумораи 79 нафар ташкил карда шавад.

Ҳамин тавр, аз сентябри соли 1991 то декабри соли 1992 заминаҳои сохторҳои Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон гузошта шуданд. Аммо дар ин замон вазифаҳои муҳим ва масъалаҳои кулӣ оид ба созмони артиши миллии ҳалли худро наёфта буданд. Илова бар ин, ҷанги

тахмилии шахрвандӣ, набудани заминаи моддӣ-техникӣ, вазъи сарҳади Тоҷикистону Афғонистон бо назардошти таҳдиди хатарҳои муосир тақдирӣ ояндаи мурдуми тоҷикро зерӣ хатар қарор дода буданд.

Марҳилаи дуоми таъсиси Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз декабри соли 1992 то июни соли 1997 ба шумор меравад, ки бо номи фарзанди фарзонаи миллат Эмомалӣ Раҳмон алоқаманд мебошад.

Раванди касби истиқлоли давлатии тоҷикон, паёмадҳои он дар шакли ҷанги таҳмилии шахрвандӣ ва хатари нобудии миллат ба сахна нафареро овард, ки бешак масъулияти он рӯзу фардои миллатро ба зимма гирифт. Эмомалӣ Раҳмон бо изни Худованд ва дуои мардуми тоҷик дар лаҳзаи ҳассос ба сари қудрат омада, оғози сулҳу ваҳдат, ҳифзи истиқлолияти давлатдорӣ ва касби рифоҳу амнияти мардум гардид. Новобаста аз вазъи муташанниҷӣ сиёсӣ мувофиқи фармони Президиуми Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 18-уми декабри соли 1992 Вазорати муҳофизати Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил шуд, ки ба давраи аслии ташкилшавии Қувваҳои Мусаллаҳи ҷумҳурӣ оғоз бахшид.

Аз моҳи декабри соли 1992 ва аввали соли 1993 Раиси Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ҳамкориро дар баҳши таъсиси Вазорати муҳофиза ва сохторҳои қудратии кишвар дар сатҳи баланд ба роҳ монд. 2-юми феввали соли 1993 Раиси Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон бо Вазири муҳофизаи Федератсияи Русия П.С. Грачёв мулоқот намуд. Зимни мулоқот ҷонибҳо масъалаҳои марбут ба ҳамкориҳои ҳарбӣ ва ҳарбию техникий Тоҷикистону Русияро баррасӣ намуданд.

17-уми феврал қарори Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи савганди низомӣ» ба имзо расид. 22-юми феввали соли 1993 фармони Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи додани рутбаи навбатии ҳарбии генерал-майор ба Вазири муҳофизаи Ҷумҳурии Тоҷикистон полковник Шишлянников А. Б. ва раиси Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, полковник Зухуров Сайдамир додани рутбаи генерал-майор» - ро имзо намуд, ки заминаи таъсиси Қувваҳои Мусаллаҳ дар кишвар гардид.

Мутобиқи фармони Раиси Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон эълон гардида, баҳшида ба он дар шароити мураккаби сиёсӣ ва бӯҳрони шадиди иқтисодӣ паради ҳарбӣ гузаронида шуд. Вале дар ин давраи мушкул таҳдид ба якпорчагии давлати тоҷикон ҳам аз сарҳад аз ҷониби Афғонистон ва ҳам аз дохил тавассути гурӯҳҳои ҷинояткор эҳсос мегардид. Новобаста аз таъсиси сохторҳои қудратӣ ҷанги шахрвандӣ дар ҷумҳурӣ давом мекард.

Асосгузори сулҳу ваҳдат - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аз рӯзҳои аввали роҳбарӣ ба кишварҳои ҳамсоя ва Русия ҷиҳати мусоидат ба ҳалли мусолимотомези вазъият дар Тоҷикистон муроҷиат намуд. Ҳамзамон, имзои шартнома дар бораи Нерӯҳои дастаҷамъии муҳофизати сулҳи кишварҳои узви ИДМ барои мустаҳкам намудани сарҳади Тоҷикистону Афғонистон

аҳамияти муҳим дошта, инчунин, барои муътадил намудани вазъият дар Тоҷикистон ва баргардонидани гурезаҳо ва муҳоҷирон мусоидат намуд. Инчунин, бо талошҳои Пешвои миллат ва даъват аз минбари Созмони Милали Муттаҳид ба ин неруҳо мақоми қувваҳои сулҳҳои СММ дода шуданд.

Марҳилаи сеюм давраи хотимавии бунёди артиши миллии Тоҷикистон баъд аз имзои Созишномаи истиқрори сулҳ ва ризоияти миллии байни ҳукумати кишвар ва роҳбарияти муҳолифин оғоз гардид. Дар ин давра ба ҳайати таркибии Артиши миллии тағйиру иловаҳо ворид карда шуд.

Ҷиҳати иҷрои протокол оид ба масъалаҳои низомии Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллии дар Тоҷикистон ва бо мақсади суръатбахшии чараёни реинтеграция, ҳалби силоҳ ва барҳамдиҳии воҳидҳои мусаллаҳи иттиҳоди муҳолифини тоҷик, ки аз бақайдгирӣ ва аттестатсия гузаштаанд, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор баровард, ки ба Вазорати мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар сохторҳои қудратӣ аз ҳисоби воҳидҳои мусаллаҳи иттиҳоди муҳолифини тоҷик, ки аз бақайдгирии аттестатсия гузаштаанд, чузъу томҳои дахлдори муваққатии Қувваҳои мусаллаҳ ва дигар воҳидҳои ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ташкил намоянд.

Аз Созишномаи умумии истиқрори сулҳ ва ризоияти миллии шуруъ карда дар муносибат бо кишварҳои хориҷӣ ҳамкориҳои судмандро ба роҳ монда, дар самти баланд бардоштани ихтисоси низомии тоҷик ва омода намудани кадрҳои ҳарбӣ дар сатҳи матлуб ба роҳ монда шуд.

То соли 1997 Қувваҳои мусаллаҳи кишвар аз се навъи асосӣ, яъне Қушунҳои хушкигард, қувваҳои ҳарбӣ-ҳавоӣ ва Қувваҳои зиддиҳавоӣ иборат буданд. Имрӯз Артиши миллии Тоҷикистон ҳамчун воҳиди мукаммали ҳарбӣ ба ҳисоб меравад. Дар қиёс бо солҳои аввали истиқлолият он фишанги муҳимми ҳокимият буда, ҳамчун кафили сулҳу субот ва амнияти кишвар баромад менамояд. Дар сафҳои он ватандӯстони тоҷик ба хоҳири кишвар пайваста ҷоннисорӣ менамоянд.

Бо заҳмату талошҳои пайгиронаи Пешвои миллат Тоҷикистон дар интиҳои асри XX аз фоҷиаи миллии раҳо ёфта, истиқлолияти давлатии худро таҳким бахшид ва миллати тоҷик баъд аз ҳазор сол дар роҳи эҳёи давлатдорӣ миллии ба дастовардҳои бузурги таърихӣ ноил гардида, имрӯз ба сӯи ояндаи нек устуворона қадам мезанад.

А.Н.Шарифов,
дотсенти кафедраи дипломатия
ва сиёсати хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон